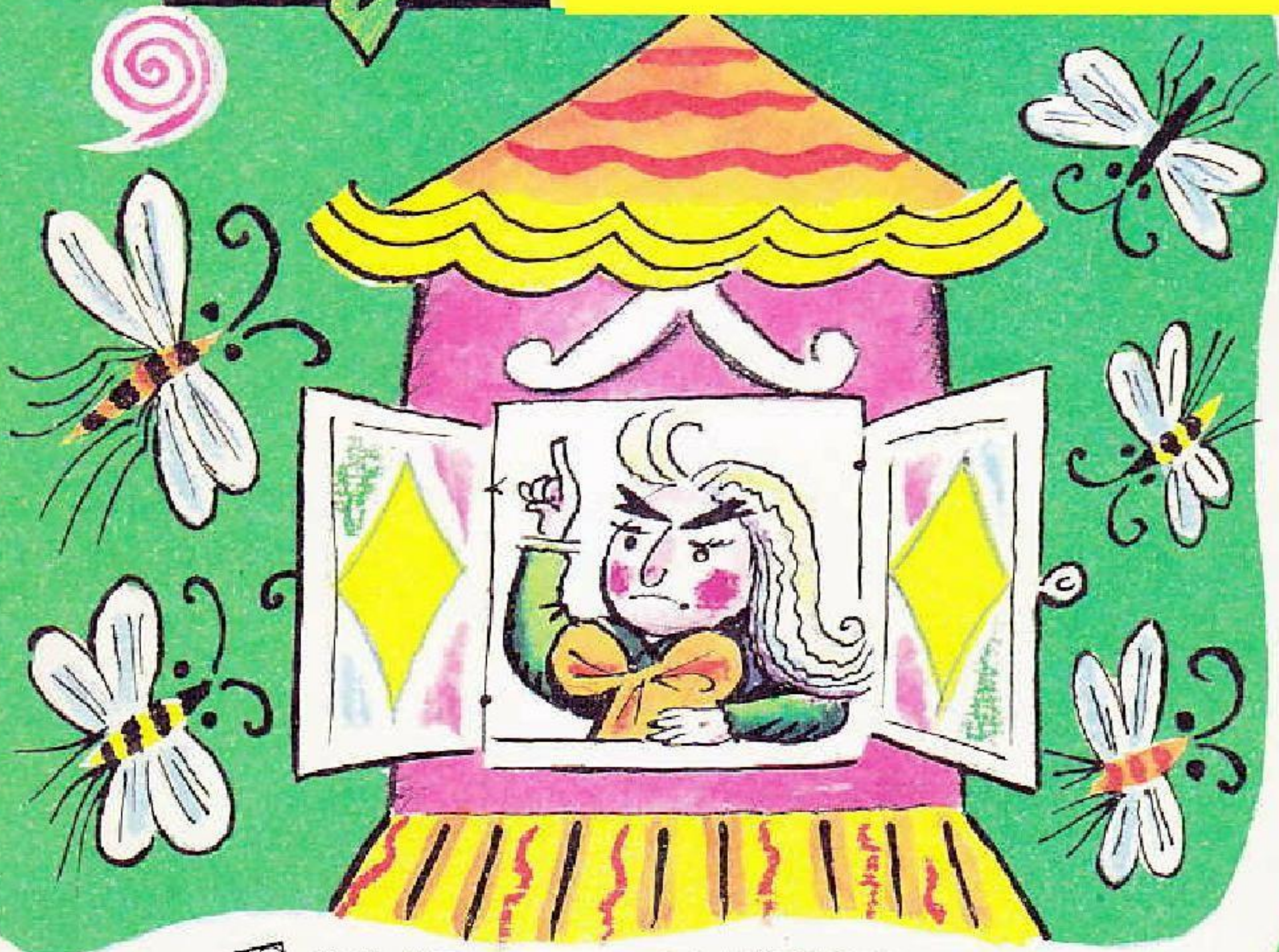
નજાનૂના સાહસો

નિકોલાઈ નોસોવ

19

જીવંત લેખકની મુલાકાત

RADUGA PUBLISHERS

નજાનૂના સાહસો

નિકોલાઈ નોસોવ

અનુવાદ:દીપ્તિ રાજુ

જીવંત લેખકની મુલાકાત

ચિત્રો:બોરિસ કૈલાશીન

સ્લિક પોતાના અભ્યાસખંડની ખુલ્લી બારી પાસે હાથ વાળીને ઊભો હતો અને દૂર દૂર સુધી જોઈ રહ્યો હતો. તેના લાંબા વાળ પાછળની તરફ સરખા કરીને ઓળેલા હતા અને તેની જાડી કાળી ભ્રમરો નાક સુધી આવી ગઈ હતી. તેના ચહેરો ખૂબ ઊંડા વિચારમાં ડૂબેલો હોય એવું લાગતું હતું.

ત્રણેય મિત્રો ઓરડામાં આવ્યા, છતાં તેણે જરા પણ હલચલ કરી નહીં.

પ્રેટ્ઝલે તેને ઊંચા અવાજે અભિવાદન કર્યું અને બેન્ડમ તથા ટ્વિસ્ટમનો પરિચય કરાવ્યો. તેણે સમજાવ્યું કે તેઓ સોલ્ડરિંગ આયર્ન લેવા આવ્યા છે.

પરંતુ સ્લિક હજી પણ બારીની બહાર જોતો રહ્યો.

એવું લાગતું હતું કે તેના માથાની અંદર કોઈ ખૂબ જ ઝડપી અને ચાલાક વિચાર દોડતો હતો અને તે તેની પૂંછડી પકડીને તેને રોકવાનો પૂરો પ્રયત્ન કરી રહ્યો હોય!

પ્રેટ્ઝલે ખભા ઉચક્યા અને બેન્ડમ તથા ટ્વિસ્ટમ તરફ એવી રીતે જોયું જાણે કહેતો હોય:

“મેં તમને શું કહ્યું હતું?”

છેવટે સ્લિકે એવું શરીર હલાવ્યું જાણે હમણાં જ ઊંઘમાંથી જાગ્યો હોય અને પાછળ ફરીને જોયું.

"તમે કેમ છો?" તેણે ધીમા અને ખેંચીને બોલતા અવાજમાં કહ્યું. "મને માફ કરજો, મારા મિત્રો. હું... અં... કહો તો, મારામાં જ ખોવાઈ ગયો હતો. મારી કલ્પના મને જાણે કોઈ ઊંચી દુનિયામાં લઈ ગઈ હતી..."

પછી તેણે બેન્ડમ તરફ હાથ લંબાવીને પરિચય આપ્યો:

"સ્લિક."

બેન્ડમે તેનો હાથ પકડ્યો. તેનો હાથ જાણે માછલીના કેક જેવો લાગ્યો. પછી બેન્ડમે પોતાનું નામ જણાવ્યું.

લેખકે ફરી ટ્વિસ્ટમ તરફ હાથ લંબાવ્યો અને કહ્યું:

"સ્લિક."

"ટ્વિસ્ટમ," ટ્વિસ્ટમે તેનો હાથ હલાવતાં કહ્યું.

લેખકે ત્રીજી વખત પ્રેટ્ઝ તરફ હાથ લંબાવીને કહ્યું:

"સ્લિક."

"પણ તું અને હું તો એકબીજાને ઓળખીએ છીએ," પ્રેટ્ઝલે કહ્યું.

“અરે, તો તમે પ્રેટ્ઝલ છો,” સ્લિકે કહ્યું. “તમને જોઈને આનંદ થયો. ખરેખર ખૂબ આનંદ થયો. મિત્રો, બેસો.”
બધા બેઠા.
“તો તમે આપણા ટૅપ્સને મળી આવ્યા છો, ખરું ને?” સ્લિકે પૂછ્યું. આ પ્રશ્ન પરથી ખબર પડતી હતી કે તે ભલે ગમે તે વિચારોની દુનિયામાં ખોવાયેલો હોય, પરંતુ પ્રેટ્ઝલ જે કહી રહ્યો હતો તે તેણે સાંભળ્યું હતું.
“મને લાગે છે કે તેણે તમને પોતાની વાળી શકાય તેવી ખુરશીઓ અને ટેબલો બતાવ્યાં હશે?” તેણે હસતાં-હસતાં ઉમેર્યું.
બેન્ડમે માથું હલાવીને હા પાડી.
સ્લિકના હોઠના ખૂણે મજાકભર્યું સ્મિત આવી ગયું અને તે પોતાના ઘૂંટણ ઘસવા લાગ્યો, જાણે તેને એમાં મજા આવી રહી હોય.
“આ શોધક લોકો પણ કેવા વિચિત્ર હોય છે!” તેણે કહ્યું. “હવે તમે જ કહો, કોઈને આટલાં બધાં વાળી શકાય તેવાં ટેબલ અને ખુરશીઓ, ગુપ્ત કબાટો અને ઉપર-નીચે થતા હિંચકાની શું જરૂર પડે?
“મને તો એવી સામાન્ય ખુરશી પર બેસવું વધારે ગમે છે, જે હું ઊભો થાઉં કે તરત જ ઊભી થઈને ઉપર ન આવી જાય. અને મને એવા પલંગમાં સૂવું ગમે છે, જેમાં હું સૂવા જાઉં કે તરત જ તે ઉપર-નીચે ન થવા લાગે સ્થિર જ રહે.”

“આવા પલંગમાં મને કોણ સૂવડાવી શકે? હું ન ઇચ્છું તો કોણ મને આવું કરવા માટે મજબૂર કરી શકે? અને જો મને જરાય ઈચ્છા ન હોય તો પણ કોણ મને આવું કરવા માટે મજબૂર કરી શકે?”

“કોઈ નહીં,” પ્રેટ્ઝલે કહ્યું. “વાત એટલી જ છે કે ટૅપ્સ એક શોધક છે અને તેથી તે હંમેશાં વસ્તુઓમાં સુધારા કરવાની રીતો વિચારતો રહે છે. તે હંમેશાં સફળ થાય એવું નથી, પરંતુ તેની કેટલીક શોધો ખૂબ ઉપયોગી છે. તે એક હોશિયાર કારીગર છે.”

“હું એમ નથી કહેતો કે તે હોશિયાર નથી,” સ્લિક વચ્ચે બોલ્યો. “તેનાથી ઊલટું, હું તો કહું છું કે તે હોશિયાર છે. ઉદાહરણ તરીકે, તેણે મારા માટે એક સરસ ‘ચેટરબૉક્સ’ બનાવ્યું છે.”

“ચેટરબૉક્સ?”

“વાત કરતું મશીન. આ જુઓ.”

એમ કહીને સ્લિક પોતાના મહેમાનોને એક ટેબલ પાસે લઈ ગયો. ટેબલ પર એક નાનું યંત્ર પડેલું હતું.

“આ નાનું બોક્સ, થેલી કે તમે તેને જે કંઈ કહેવા માંગો તે કહો, તેની એક બાજુએ એક છિદ્ર છે. જો તમે આ છિદ્રમાં થોડા શબ્દો બોલો અને પછી આ બટન દબાવો, તો આ ચેટરબોક્સ તમે જે કંઈ બોલ્યા છો તે બધું જ ફરીથી બોલશે. પ્રયત્ન કરીને જુઓ,” સ્લિકે બેન્ડમને કહ્યું.
બેન્ડમ નીચે નમ્યો અને નાના બોક્સમાં બોલ્યો:
“બેન્ડમ, બેન્ડમ, ટ્વિસ્ટમ, ટ્વિસ્ટમ.”
“અને પ્રેટ્ઝલ,” પ્રેટ્ઝલ ઉમેર્યું.
સ્લિકે એક બટન દબાવ્યું અને મશીને ભરેલા અવાજમાં ફરીથી કહ્યું:
“બેન્ડમ, બેન્ડમ, ટ્વિસ્ટમ, ટ્વિસ્ટમ. અને પ્રેટ્ઝલ.”
“તમને વાત કરતું મશીન શા માટે જોઈએ છે?” ટ્વિસ્ટમે પૂછ્યું.
“અરે, આવા મશીન વગર તો લેખક લગભગ લાચાર જ હોય છે,” સ્લિકે કહ્યું. “હું આ મશીન લોકોને ઘરમાં મૂકી આવું છું અને તે લોકો જે કંઈ બોલે છે તે બધું રેકોર્ડ કરે છે. પછી મારે માત્ર એ શબ્દો લખી લેવાના હોય છે અને બસ, ટૂંકી વાર્તા કે પછી નવલકથા છપાવા માટે તૈયાર!”

“આ તો કેટલું સરળ છે!” ટ્વિસ્ટમે કહ્યું. “અને કેટલાક લોકો કહે છે કે લેખક પાસે પહેલાં વાર્તાનું કથાવસ્તુ હોવું જોઈએ!”

“બકવાસ!” સ્લિકે તિરસ્કારથી કહ્યું. “પુસ્તકોમાં એવું લખે છે, પરંતુ તમે જ વિચારી જુઓ કે બધી કથાવસ્તુઓ પહેલાંથી જ લખાઈ ગઈ હોય ત્યારે નવી કથાવસ્તુ કેવી રીતે વિચારશો?

“તમારા મનમાં જે પણ કથાવસ્તુ આવે, તે પહેલાં કોઈ બીજાના મનમાં આવી ચૂકી હોય છે.

“ના, આ તો આધુનિક રીત છે-તમારી સામગ્રી સીધી કુદરતમાંથી લેવાની-કહો તો, કોઈ પણ બનાવટ વગરની.

“અને કોણ જાણે, આ રીતે કદાચ તમને એવી કોઈ વાત મળી જાય જેનો વિચાર આજ સુધી કોઈ લેખકે કર્યો જ ન હોય.”

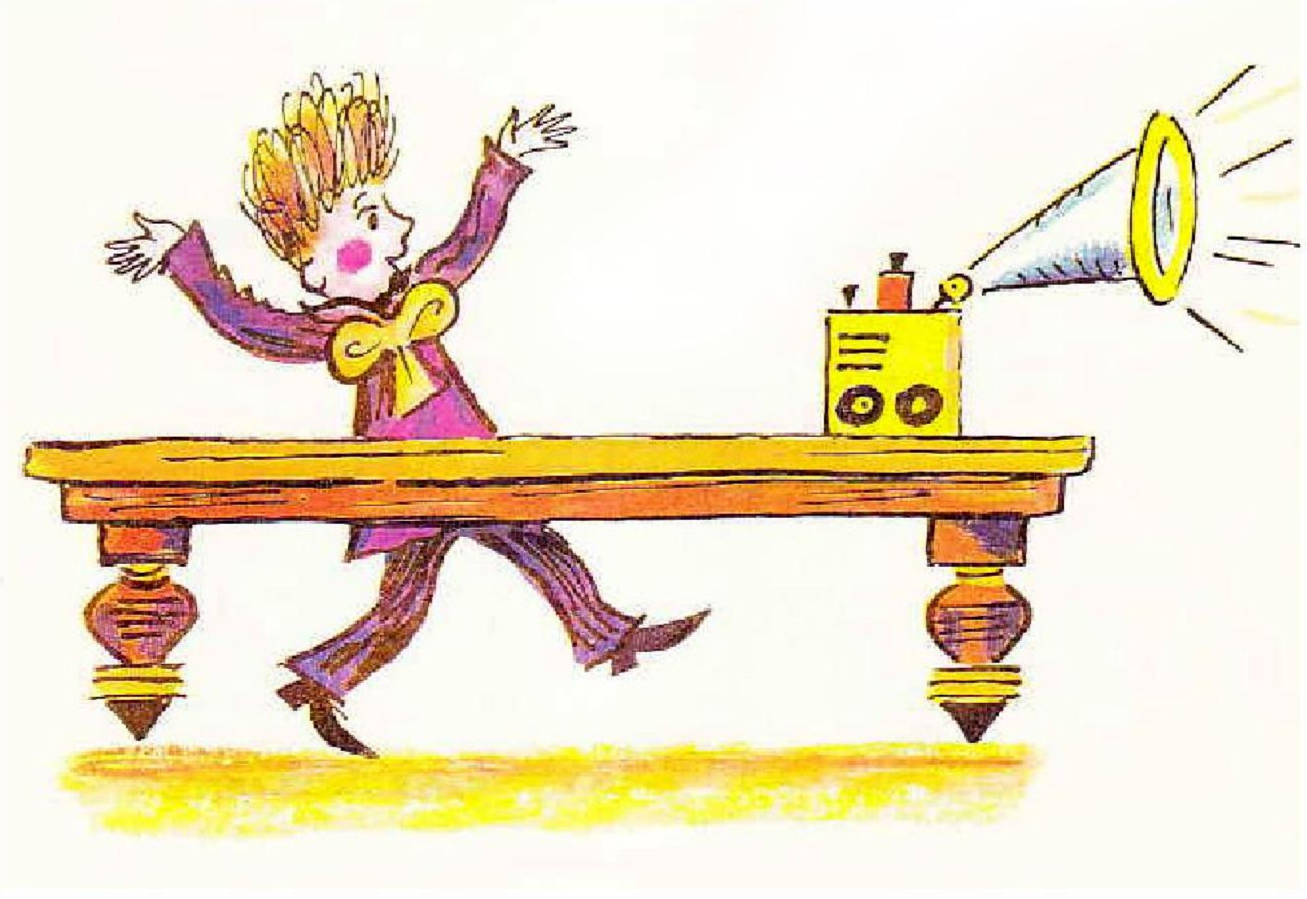
“પરંતુ દરેક વ્યક્તિ પોતાના ઘરમાં તમારું ચેટરબોક્સ મૂકવા માટે તૈયાર ન હોય,” બેન્ડમે કહ્યું.

“હું તેમને છેતરી દઉં છું,” સ્લિકે કહ્યું. “તમે જોઈ શકો છો કે આ સામાન્ય નાની થેલી જેવી દેખાય છે. જ્યારે હું મારા મિત્રોને મળવા જાઉં છું ત્યારે તેને મારી સાથે લઈ જાઉં છું અને પાછો ઘરે આવતી વખતે તેને ભૂલથી ટેબલ કે ખુરશીની નીચે મૂકી આવું છું.

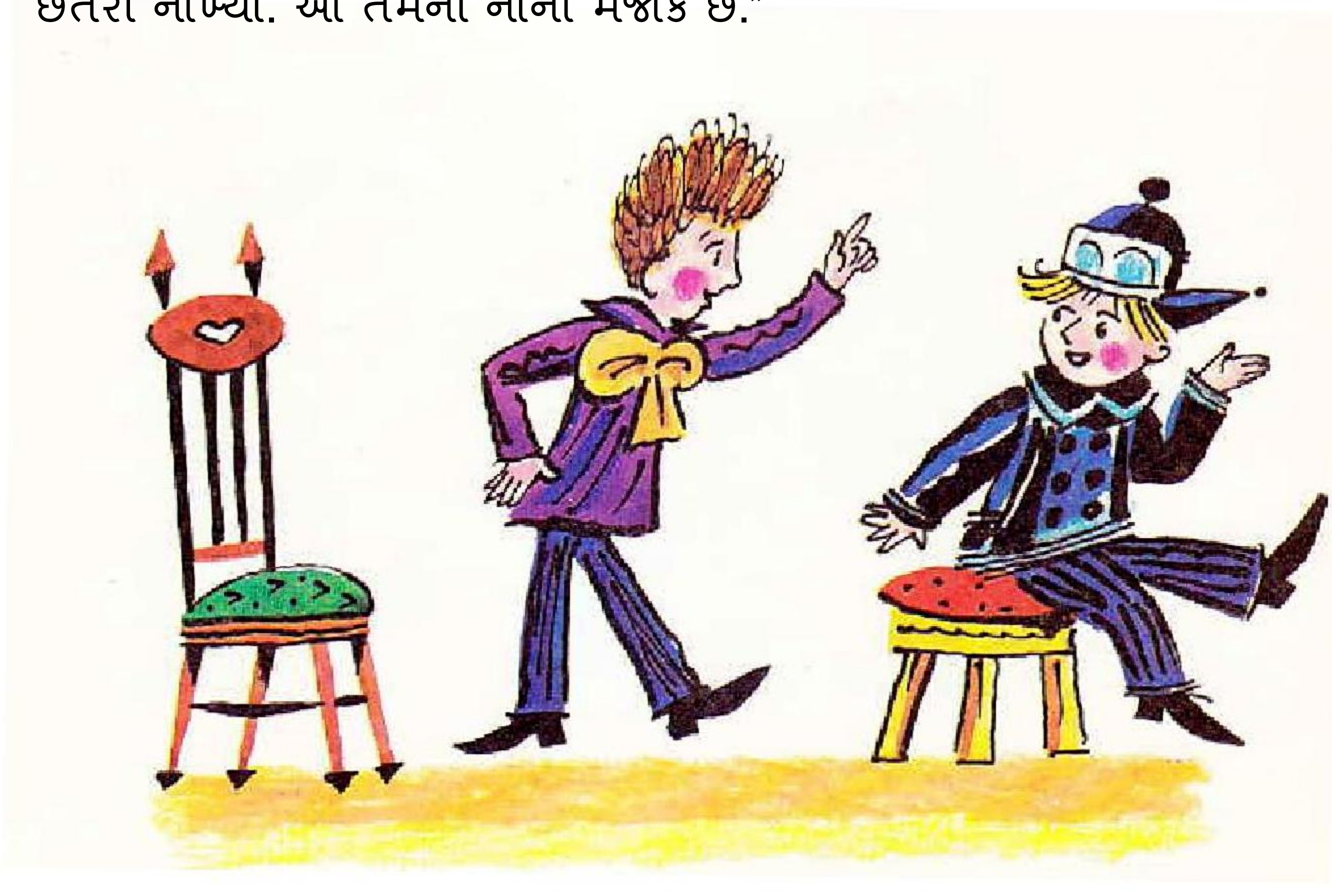
“પછી મારા મિત્રો શું-શું બોલ્યા છે એ બધું સાંભળવાની મને મજા આવે છે.”

“અને તેઓ શું બોલે છે?” ટ્વિસ્ટમે પૂછ્યું. “એ તો ખૂબ જ રસપ્રદ હોવું જોઈએ.”
“હા, છે. મને પોતાને પણ ખબર નહોતી કે તે આટલું રસપ્રદ હશે. પરંતુ એવું જાણવા મળ્યું કે તેઓ કંઈ જ બોલતા નથી. કોઈ કારણ વગર જોરજોરથી હસે છે, કૂકડાની જેમ બાંગ દે છે, કૂતરાની જેમ ભસે છે, ભૂંડની જેમ ઘૂરકિયાં કરે છે, ગાયની જેમ ભાંભરે છે અને બિલાડીની જેમ મ્યાઉં કરે છે. પરંતુ તેઓ એક પણ શબ્દ બોલતા નથી.”
“કેટલું વિચિત્ર!” બેન્ડમે કહ્યું.
“ખરું ને?” સ્લિકે કહ્યું. “હું તેમની સાથે હોઉં ત્યારે તેઓ સામાન્ય માઇટ્સની જેમ વાત કરે છે, પરંતુ હું ત્યાંથી નીકળી જાઉં કે તરત જ તેઓ આવા વિચિત્ર અવાજો કરવા લાગે છે. આ લો, ગઈ રાતનું રેકોર્ડિંગ સાંભળો.”
સ્લિકે મશીનની અંદરની ડિસ્ક ફેરવી અને એક બટન દબાવ્યું. સૌપ્રથમ મહેમાનોએ ઘસડાવાનો અવાજ અને પછી દરવાજો બંધ થતો હોય એવો ધડાકો સાંભળ્યો.

ત્યારબાદ થોડી ક્ષણ શાંતિ રહી અને પછી કોઈ જોરથી હસવા લાગ્યું.
કોઈએ કહ્યું:
“ટેબલની નીચે.”
પગ ઘસડાવાનો અવાજ આવ્યો.
પછી ફરીથી જોરદાર હાસ્ય સંભળાયું.
ત્યારબાદ કૂતરાનું ભસવાનું, કૂકડાની બાંગ અને ગાયના ભાંભરવાનો અવાજ આવ્યો.
પછી ઘેટાંના બકરવાનો અવાજ સંભળાયો.
કોઈએ કહ્યું:
“જુઓ, હું ગધેડાની જેમ અવાજ કરું છું: હી-હો! હી-હો! હી-હો!”
ત્યારબાદ ઘોડાના હણહણાટનો અવાજ આવ્યો.
ફરીથી બધાનું હાસ્ય સંભળાયું.
“સમજાયું?.. એટલે કે, સાંભળ્યું?” સ્લિકે ખભા ઉચકતાં કહ્યું.
“આમાંથી નવલકથા બનાવવી તો થોડી મુશ્કેલ છે,” બેન્ડમે કહ્યું.
“અહીં કોઈ રહસ્ય નથી,” પ્રેટ્ઝલે સ્લિકને કહ્યું. “હવે આખા નગરમાં બધાને તમારા મશીન વિશે ખબર પડી ગઈ છે. એટલે તમે જેના ઘરે જાઓ કે તરત જ તેઓ તેમાં જાતજાતની બકવાસ વાતો બોલે છે.”
“પણ તેઓ આવું શા માટે કરે?”
“તમે તેમને છેતરવાનો પ્રયત્ન કર્યો અને તેના બદલે તેમણે જ તમને છેતરી નાખ્યા. આ તેમની નાની મજાક છે.”

સ્લિકે ભવાં ચડાવ્યાં.
“તો આવું ચાલી રહ્યું છે! સારું, હવે હું તેમને બતાવીશ. હું મારું ચેટરબોક્સ તેમની બારીઓની નીચે મૂકી આવીશ. એ નાની થેલી એક દિવસ તો કામ લાગશે જ. પરંતુ આ જુઓ-તમને શું લાગે છે કે આ શું છે?” એમ કહીને તેણે એક મોટા પેકેટ તરફ ઈશારો કર્યો. તે વાળેલા તંબુ અથવા મોટા કદની છત્રી જેવું દેખાતું હતું.
“શું આ છત્રી છે?” ટ્વિસ્ટમે પૂછ્યું.
“બિલકુલ નહીં. આ લેખકો માટેની સાથે લઈ જઈ શકાય તેવી ખુરશી અને ટેબલ છે,” સ્લિકે કહ્યું.
“ધારો કે કોઈ લેખકને જંગલનું વર્ણન લખવું હોય. તે જંગલમાં જાય, પોતાનું ટેબલ ખોલે, આરામદાયક ખુરશીમાં બેસે અને પોતાની આંખે જે કંઈ જુએ તેનું વર્ણન લખે. આ લો, તમે આ ખુરશી પર બેસીને જુઓ,” તેણે ટ્વિસ્ટમને કહ્યું.

સ્લિકે છત્રીના હેન્ડલ જેવું લાગતા ભાગમાં એક બટન દબાવ્યું અને તરત જ તે નાના ટેબલ અને ખુરશીમાં ફેરવાઈ ગયું. ટ્વિસ્ટમને ખુરશીમાં બેસવા માટે પોતાના હાથ-પગ વાળીને ઘણી મુશ્કેલી કરવી પડી.
“હવે તમે આરામથી બેઠા છો એટલે ચોક્કસ તમને કોઈ સારો વિચાર આવશે,” સ્લિકે કહ્યું. “તમે પણ માનશો કે ઘાસ કે સીધી જમીન પર બેસીને લખવા કરતાં ખુરશી પર બેસીને લખવું હજાર ગણું વધારે આરામદાયક છે.”
ટ્વિસ્ટમને ન તો આરામ મળ્યો કે ન તો કોઈ વિચાર આવ્યો. તેના પગમાં ખેંચાણ જરૂર થઈ અને તેથી તેણે શક્ય તેટલી ઝડપથી વાતનો વિષય બદલવાનું નક્કી કર્યું.
“તમે કયાં પુસ્તકો લખ્યાં છે?” તેણે ખુરશીમાંથી પોતાની જાતને છોડાવતાં પૂછ્યું.
“હજુ સુધી મેં એક પણ પુસ્તક લખ્યું નથી,” સ્લિકે કહ્યું. “લેખક બનવું તમને લાગે છે એટલું સરળ નથી. લેખક બનતા પહેલાં મારે ઘણી એવી વસ્તુઓ ભેગી કરવી પડી જે મેળવવી ખૂબ મુશ્કેલ હતી.
“સૌથી પહેલાં મારે મારા વાળી શકાય તેવા ટેબલ અને ખુરશી તૈયાર થાય ત્યાં સુધી રાહ જોવી પડી. તેમાં વર્ષો લાગી ગયા.
“પછી મારે ચેટરબોક્સ માટે રાહ જોવી પડી. કામ કરનારા લોકો કામને કેટલું લાંબું ખેંચે છે તે તમે પોતે જાણો છો. ખાસ કરીને ટૅપ્સ! તેણે ચેટરબોક્સ કેવી રીતે બનાવવું એ વિચારવામાં જ અઢી વર્ષ લગાવી દીધાં.
“હું આટલો સમય રાહ જોતો રહ્યો તેની તેને જરાય ચિંતા નહોતી “હું માનું છું કે ચેટરબોક્સ એક ખૂબ જ જટિલ યંત્ર છે, પરંતુ તેણે તેને વધુ જટિલ બનાવવાની શું જરૂર હતી?”
“એવું તેણે કર્યું?” બેન્ડમે પૂછ્યું.
“હા, ખરેખર કર્યું. સાદું ચેટરબોક્સ બનાવવાને બદલે તેણે તેને વેક્યૂમ ક્લીનર સાથે જોડીને બનાવ્યું. હવે મને વેક્યૂમ ક્લીનરની શું જરૂર છે?
“આ કારણે મને બીજા દોઢ વર્ષ રાહ જોવી પડી.
“પરંતુ હવે એ બધું પૂરું થઈ ગયું છે,” સ્લિકે હાથ હલાવીને કહ્યું. “હવે મારી પાસે ચેટરબોક્સ છે અને લખવાનું શરૂ કરું તે પહેલાં માત્ર થોડી નાની-મોટી વસ્તુઓ ભેગી કરવાની બાકી છે.”
“જો કોઈ લેખકો માટે વિચારવાનું મશીન શોધી કાઢે તો કેટલી સરસ વાત થાય!” ટ્વિસ્ટમે કહ્યું.

અત્યાર સુધીમાં સૂર્ય આથમવા લાગ્યો હતો અને મહેમાનોને લાગ્યું કે હવે તેમને જવાનો સમય થઈ ગયો છે.
તેઓએ સ્લિકને આવજો કહ્યું, સોલ્ડરિંગ આયર્ન લીધું અને બહાર નીકળી ગયા.
“જો અંધારું થાય તે પહેલાં આપણે ગ્રીનવિલ પહોંચવું હોય, તો આપણે જલ્દી નીકળવું પડશે,” બેન્ડમે કહ્યું.
“ચિંતા ન કરો, હું તમને ઝટપટ ત્યાં પહોંચાડી દઈશ,” પ્રેટ્ઝલે કહ્યું. “પણ મને લાગે છે કે પહેલાં આપણે કંઈક ખાઈ લેવું જોઈએ.”
એમ કહીને તે તેમને જમવા માટે પોતાના ઘરે લઈ ગયો.

